

CULTURE OF SPEECH – ORTHOLOGY – NORMATIVISM

S.V. Kharchenko

Abstract. The article describes the basic views of linguists on the nomination and definition of science that studies the theory and practice of language rules. Three areas in terminological development of the science about a speech culture in the Slavic tradition, in particular, West Slavic, Ukrainian, Russian are identified. It is highlighted that in the Ukrainian and Polish terminology the terms "normativism / normative linguistics" and "culture of speech" are used as synonyms. In addition, in both linguistic traditions the term "culture of speech" has several meanings, and the term "orthology" is a part of the linguist's passive vocabulary. The term "Normativism (Norm Studies)" is recommended to linguists for active use.

Term "normativism" (Norm Studies) refers to the same formation type as Polish Studies, Germanic studies, Bonistic Studies, Ukrainian studies, Russian studies. It is characterized by such features as belonging to terminology, incoherence with the context, unambiguousness, briefness. It solves the problem of polysemy of the term "culture of speech". This term makes sense in terms of transparency, derivative tradition and logicity.

Keywords: speech culture, a norm, a linguistic norm, a concept, orthology, normativism

УДК 811.112.2

ПЕРЕКЛАД НІМЕЦЬКИХ КОМПОЗИТІВ У АГРАРНОМУ ДИСКУРСІ

С.М. АМЕЛІНА, доктор педагогічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Email: svetlanaamelina@ukr.net

Анотація. У статті висвітлено способи перекладу німецьких композитів у аграрному дискурсі. Досліджено способи перекладу композитів засобами української мови в залежності від їх структури. Визначено найбільш вживані за частотністю конструкції перекладу композитів. Встановлено, що найпоширенішими способами перекладу німецьких термінів-композитів у аграрному дискурсі є такі: конструкції «іменник + іменник» і «прикметник + іменник», монолексемний елемент (іменник), звужена субстантивована конструкція, розширена субстантивована конструкція, описовий переклад (для перекладу субстантивних композитів); конструкція «прикметник + прикметник», монолексемний елемент (прикметник), описовий переклад (для перекладу ад'єктивних композитів).

Ключові слова: аграрний дискурс, термін, композити, способи перекладу

Актуальність. Ускладнення перекладу текстів аграрної тематики часто пов'язані з пошуками відповідників до термінів, які вживаються у аграрному дискурсі. Особливі утруднення виникають під час перекладу німецьких композитів, які, з одного боку, є дуже ємними за своїм значенням, а з іншого – їм притаманна семантична компресія. Переклад німецьких композитів, особливо субстантивованих, є досить поширеною проблемою для перекладачів, які здійснюють переклад на різні мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ціла низка питань перекладу композитів були предметом вивчення вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема: специфіка перекладу субстантивних композитів сучасної німецької мови у міжкультурній комунікації: (Л. Ковбасюк), відображення українською мовою денотативного і конотативного значень німецьких субстантивованих композитів (Л. Рись), способи перекладу німецьких композитів португальською мовою (К. Гергет, Х. Прошвітц), семантичні й синтаксичні аспекти перекладу німецьких субстантивованих композитів голландською мовою (Й. Депрез), чеські відповідники німецьких композитів (В. Котулкова).

Метою статті є розглянути способи перекладу німецьких термінів-композитів, які функціонують у аграрному дискурсі.

Методи. Для досягнення поставленої мети було застосовано описовий, структурний і зіставний методи.

Результати. Перш ніж безпосередньо перейти до розгляду композитів у текстах аграрного спрямування, доцільно з'ясувати їх значення для науково-технічного перекладу. Серед технічних термінів композити, на думку К.Гергет і Х. Прошвітц, виявились особливо продуктивним способом словотворення, «оскільки вони особливо добре підходять для того, щоб назвати нові явища і факти. Особливістю композитів є те, що вони часто, навіть при вкрай незначному використанні вербальних засобів, пояснюють самі себе. У порівнянні з однослівними термінами вони прагнуть до більшої ясності» [4, с.2].

Зазначимо, що для термінів-композитів характерною є наявність кількох (двох і більше) твірних основ, наприклад: die Trockensubstanz – суха речовина, das Untergrundwasser – підземні води, das Dreizweckrind – худоба тристороннього (універсального) використання, der Gley-Starkpodsolboden – глеєво-сильнопідзолистий ґрунт, die Rübensvollerntemaschine – бурякозбиральний комбайн.

Вживання композитних утворень є характерним для науково-технічних текстів, що зумовлено акумулюванням у них термінів і фактів, які в іншому випадку можуть бути представлені тільки більш розширеними синтаксичними конструкціями.

*Damit es nicht zu einem **Nährstoffüberschuss** durch tierischen Dung kommt, der Umwelt und **Grundwasser** belasten würde, ist die **Tierzahl flächenabhängig** begrenzt* [6].

Для того, щоб уникнути надлишку поживних речовин через гноївку тваринного походження, яка негативно вплине на навколишнє середовище й ґрунтові води, кількість тварин обмежена в залежності від площі.

Структурно німецькі композити поділяються на копулятивні і детермінативні. До складу копулятивних композитів входять ієрархічно рівнозначні слова, тобто слова, які належать до однієї частини мови, наприклад: das Magen-Darm-System – шлунково-кишковий тракт. Кількість таких композитів досить обмежена, хоч за точністю відображення денотата вони посідають одне із чільних місць. Детермінативні композити містять у своєму складі ієрархічно різнозначні слова, при цьому основним є останній складник, а решта попередніх, яких може бути кілька, підпорядковуються йому, наприклад: das Feldgemüse – польові овочі, das Nutztier – товарна тварина, die Pferderasse – порода коней.

З огляду на те, що інформація є основою науково-технічного перекладу, завдання перекладача полягає, насамперед, у максимально безвтратній передачі інформації німецькомовного вихідного тексту у цільовому тексті українською мовою. Прагнення відтворити інформаційну насиченість оригіналу спонукає до

пошуків таких способів перекладу термінів-комполітів, які б задовольняли вимоги щодо адекватності перекладу. Розглянемо деякі з них. Для перекладу субстантивних комполітних термінів у аграрному дискурсі найбільш вживаними за частотністю виявились такі способи.

Конструкція «іменник + іменник». У свою чергу, ця конструкція поділяється на підвиди, наприклад:

а) die Haltungsbedingungen – умови утримання; die Eizahl – продуктивність несучки, die Getreidebeizung – протравлювання зерна.

б) das Halbblutpferd – тварина-напівкровка, die Hammerpresse – прес-молот, der Säpflug – плуг-сівалка, der Faserlein – льон-довгунець.

Як свідчать вище наведені приклади, детермінативні німецькі комполіти можуть перекладатись на українську мову різними іменниковими конструкціями, зокрема, й такими, у яких детермінативний елемент перетворюється на копулятивний. Такі структурні розбіжності між німецькими термінами й українськими відповідниками є наслідком прагнення до більш точного відображення предметів та їх функцій. Якщо розглянути, наприклад, термінологічну пару «der Säpflug – плуг-сівалка», то можна зробити висновок, що в українській мові акцентовано на двох функціях знаряддя, які класифіковано, як рівнозначні.

Конструкція «прикметник + іменник». Наприклад: das Kraftfutter – концентровані корми, die Wiederkäuer – жуйні тварини, das Saatgut – посівний матеріал, der Impfstoff – вакцинальний біоматеріал, das Mahdland – сінокісний луг, die Feldarbeit – польові роботи, die Trinkmilch – пастеризоване молоко, die Milchkuh – молочна корова. Оскільки зазначена конструкція є, власне, однією з найбільш продуктивних словотвірних моделей серед тих, що використовуються у німецькій мові для утворення складних іменників, а, з іншого боку, досить поширеною в українській мові, то її переклад, як правило, не викликає утруднень. Адекватність перекладу такої детермінативної конструкції досягається шляхом використання аналогічного українського відповідника. Детермінативний елемент української мови повністю відображає інформацію, маніфестовану у детермінативному елементі німецького терміна.

Монолексемний елемент (іменник). Наприклад: die Pflanzenproduktion – рослинництво, die Tierproduktion – тваринництво, das Schweinefleisch – свинина, das Rindfleisch – яловичина, die Rassenbildung – породоутворення, der Apfelbaum – яблуня, die Sämaschine – сівалка, der Mähdrusch – комбайнування, die Schwarmkiste – роївня. Використання монолексемних елементів для перекладу складних іменників аграрної підмови з німецької мови на українську є виправданим під кутом зору теорії економії мовних засобів (В. Адмоні, І. Бодуен де Куртене, О. Єсперсен та ін.). При цьому не втрачається інформаційність і точність відображення предметів і явищ, для позначення яких використовуються німецькі комполіти. Зауважимо, що монолексемні елементи вживаються, переважним чином, для перекладу термінів, які означають предмети, що свідчить про притаманну їм семантичну точність.

Звужена субстантивована конструкція. Наприклад: der Milchviehbetrieb – молочна ферма. На відміну від монолексемних елементів, звужені субстантивовані конструкції, хоч і використовуються у аграрному дискурсі для перекладу німецьких комполітів українською мовою, однак, не набули значного поширення. Їх використання можна пояснити, в основному, існуванням певних усталених українських термінів, які обираються у таких випадках як відповідники.

Проте кількість таких відповідників невелика, що і позначається на їх представленні у перекладних текстах.

Розширена субстантивована конструкція. Наприклад: die Rindermast – відгодівля великої рогатої худоби, die Deicherde – ґрунт для відсипки дамби, der Lenkzapfen – шворінь поворотної цапфи, die Moorlandwirtschaft – землеробство на осушених торф'яниках, der Spinatadapter – пристосування для збирання шпинату, die Wechseldüngung – чергування одностороннього і повного удобрення, die Schwachberegnung – дощування з малою щільністю, die Getreide-Absackwaage – зернові ваги із завантажувачем мішків, die Felderwirtschaft – сівозміна з однолітніми польовими культурами. Розширені субстантивовані конструкції, на відміну від звужених, дуже широко використовуються під час перекладу німецьких композитів українською мовою. Крім того, як свідчать наведені приклади, вони охоплюють практично усі предметні сфери аграрної галузі – від рослинництва і тваринництва до механізації й гідромеліорації. Така їх частотність пояснюється оптимальним співвідношенням кількості використаних мовних елементів з урахуванням економії мовних засобів, з одного боку, і точністю відображення денотатів, з іншого боку, що дозволяє досягти максимального рівня адекватності.

Описовий переклад. Наприклад: die Mähdruschblattfrucht – незернова культура, придатна для комбайнового збирання, N-/P-reduzierte Fütterung – годівля зі зниженим вмістом азоту і фосфору.

Для перекладу ад'єктивних композитів у аграрному дискурсі переважним чином застосовуються такі способи.

Монолексемний елемент (прикметник). Наприклад: krampfartig – судомний, pilztötend – фунгіцидний, schwammartig – губчатий.

Конструкція «прикметник + прикметник», яка поділяється на два підвиди. Наприклад:

а) reinblütig – чистокровний, eiweißreich – високобілковий, knorpelartig – хрящовидний.

б) rauchgrau – димчасто-сіра (масть).

Описовий переклад. Наприклад: tiergerechte Haltung – утримання відповідно до виду тварин, normgerechte Fütterung – годівля згідно з нормою, flächenabhängig – в залежності від площі.

Висновки і перспективи. Таким чином, можна зробити висновок, що найпоширенішими способами перекладу німецьких термінів-композитів у аграрному дискурсі є такі:

– конструкції «іменник + іменник» і «прикметник + іменник», монолексемний елемент (іменник), звужена субстантивована конструкція, розширена субстантивована конструкція, описовий переклад (для перекладу субстантивних композитів);

– конструкція «прикметник + прикметник», монолексемний елемент (прикметник), описовий переклад (для перекладу ад'єктивних композитів).

References

1. Deprez, J. (2014) Übersetzungen von deutschen Nominalkomposita ins Niederländische: semantische und syntaktische Aspekte. Gent, – 107 S.

2. Elsen, H. (2009) Komplexe Komposita und Verwandtes in: Germanistische Mitteilungen. – № 69. – S. 57-71.

3. Fleischer W., Barz I. (2012) Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache. Berlin/Boston: De Gruyter, – 484 S.

4. Herget K., Proschwitz H. (2008) Übersetzung deutscher Nominalkomposita aus der Fachsprache der Technik. – Translation Journal. Volume 12, No. 3 July 2008.

5. Kotůlková, V. (2004) Tschechische Entsprechungen der deutschen Komposita. Sbornik praci ftlozoficke fakulty Brnenske univerzity. Studia minora facultatis philosophicae universitatis Brunensis, – № 9. – S.129-143.

6. Was ist ökologischer Landbau? [Electronic resource]. – Available at: <http://www.oekolandbau.nrw.de/fachinfo/umstellung/einfuehrung/index.php>.

ПЕРЕВОД НЕМЕЦКИХ КОМПОЗИТОВ В АГРАРНОМ ДИСКУРСЕ

С. М. Амелина

Аннотация. В статье освещены способы перевода немецких композитов в аграрном дискурсе. Исследованы способы перевода композитов средствами украинского языка в зависимости от их структуры. Определены наиболее употребительные за частотностью конструкции перевода композитов. Определено, что самыми распространенными способами перевода немецких терминов композитов в аграрном дискурсе являются: конструкции «существительное + существительное» и «прилагательное + существительное», моноксемный элемент (существительное), суженная субстантивированная конструкция, расширенная субстантивированная конструкция, описательный перевод (для перевода субстантивных композитов); конструкция «прилагательное + прилагательное», моноксемный элемент (прилагательное), описательный перевод (для перевода адъективных композитов).

Ключевые слова: аграрный дискурс, термин, композиты, способы перевода

TRANSLATION OF GERMAN COMPOSITES IN AGRARIAN DISCOURSE

S. M. Amelina

Abstract. The article highlights the ways of translation of the German composites in the agricultural discourse.

It was stated that difficulties of text translation on the agrarian subjects are often associated with the search of relevant terms that are used in the agricultural discourse.

There are particular difficulties while translating German composites, which are very intensive in its meaning and at the same time the semantic compression is typical of them.

It is noted that there are (two or more) derivative stems for composite terms.

It is highlighted that structurally the German composites are divided into copulative and determinative.

It is emphasized that the use of composite structures are typical of scientific and technical texts, due to the accumulation of time and facts in them otherwise the information may be provided by only more advanced syntactical constructions.

Some attention is drawn to the fact that the information is the basis of scientific and technical translation, therefore the interpreter's goal is to convey the information of the German original text into the target Ukrainian language without meaningful drawbacks.

The desire to convey the original information encourages the search for ways to transfer such composite terms, which would satisfy the requirements for the adequacy of the translation.

The ways of translation of composites by means of the Ukrainian language in terms of their structure are studied.

Frequently used models of translation for composites are identified.

The article deals with ways of translation of the German composites in the agricultural discourse. Composites studied The ways to translate German composites into Ukrainian, depending on their structure, is shown. The most common methods of translation of composites are determined depending on the frequency.

Keywords: agrarian discourse, the term, composites, methods of translation